

Şizofreni Tanılı Bireylerin Ceza Davalarından Çıkarımlar: Retrospektif Bir Döküman Analizi

Inferences from Criminal Cases of Individuals Diagnosed with Schizophrenia: A Retrospective Document Analysis

Esra Uslu¹, Volkan Maviş¹

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı suça karışmış şizofreni tanısı almış bireylerin suç özelliklerini incelemektir. **Yöntem:** Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak retrospektif döküman analizi kullanılmıştır. Veriler Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay'ının web sitesinden elde edilmiştir. Temmuz 2022 tarihinde "şizofreni" anahtar kelimesi kullanılarak taramalar yapılmıştır. Şizofreni tanısı almış bireylerle doğrudan ilişkili olup Yargıtay ceza daireleri tarafından incelenen ve yayımlanmış tüm ceza dava dosyaları incelenmiştir. Toplam 426 dava dosyası analiz edilmiştir (N = 426). **Bulgular:** 2010-2021 yılları arasındaki ceza davaları failin yaşı, hukuki değer, suç tipi, şiddet düzeyi ve mağdura göre kategorize edilmiştir. Vakaların çoğu yetişkinleri içermektedir. Şizofreni tanısı almış bireylerin yaklaşık %25'i malvarlığına ve hürriyete karşı suçlar işlemiş olup, en yaygın suç tipleri hırsızlık, kasten yaralama ve tehdit olmuştur. Suçlar genellikle orta şiddettedir ve mağdurlar çoğunlukla failin tanımadığı kişilerdir. **Sonuç:** Bu çalışma, suça karışan şizofreni tanısı almış bireylerin ceza adalet sistemi içindeki rolüne ışık tutmaktadır. Bu bağlamda, ruhsal sağlığı profesyonellerinin; ruhsal durumu değerlendirmek, risk değerlendirmesi yapmak, uygun tedavi yaklaşımlarını belirlemek ve şizofreni tanılı bireylerde suç davranışıyla ilgili temel özellikleri daha iyi anlamak için yargılama sürecin tamamına dahil edilmeleri önerilmektedir. Ek olarak rehabilitasyon programlarını suç tipine göre uyarlamak ve hukuk alanında çalışan kişileri ruh sağlığı konusunda bilgilendirmek bu bireylerin bakımını ve yönetimini önemli ölçüde iyileştirebilir.

Anahtar sözcükler: Suç, suç davranışı, şizofreni

ABSTRACT

Objective: This study aims to examine the criminal characteristics of individuals diagnosed with schizophrenia involved in criminal behavior. **Method:** This study employed retrospective document analysis as a qualitative research method. Data were obtained from the website of the Court of Cassation of the Republic of Turkey. In July 2022, searches were conducted using the keyword "schizophrenia". All published criminal case files directly related to individuals diagnosed with schizophrenia and reviewed by the criminal divisions of the Court of Cassation were examined. A total of 426 case files were analyzed (N = 426). **Results:** Criminal cases from 2010-2021 were categorized by offender's age, legal interest, crime type, violence of crime, and victim. Most cases involved adults. About 25% of individuals diagnosed with schizophrenia committed "crimes against property" and "crimes against liberty," with "theft, intentional injury, and threats" being the most common offenses. The crimes were generally moderately violent, and the victims were often individuals unknown to the offender. **Conclusion:** This study sheds light on the role of individuals diagnosed with schizophrenia who are involved in crime within the criminal justice system. In this context, it is recommended that mental health professionals be involved in all judicial processes to assess the mental state, conduct risk assessments, determine appropriate treatment approaches, and better understand the key characteristics related to criminal behavior in individuals with schizophrenia. Additionally, tailoring rehabilitation programs according to the type of crime and training people working in the legal field in mental health can significantly improve the care and management of these individuals.

Keywords: Crime, criminal behaviour, schizophrenia

Giriş

Şizofreni tanılı bireylerde suç oranlarının genel nüfusa kıyasla çoğunlukla daha düşük olduğu bildirilse de (Silverstein et al. 2015, Kim 2019), araştırmalar şizofreni tanılı bireyler arasında şiddet davranışı riskinin arttığını sürekli olarak vurgulamaktadır (Fazel et al. 2009, Fazel et al. 2018, Whiting et al. 2022). Ancak, söz konusu riski inceleyen çalışmalarda farklılıklar bulunduğu gibi, bu heterojenliğin temel nedenleri konusunda da önemli bir belirsizlik mevcuttur (Fazel et al. 2009, Hodgins ve Klein, 2017).

Suç ve şizofreni arasındaki ilişki, bu bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde azaltabilir, temel sağlık ve sosyal hizmetlere erişimi sınırlandırabilir (Heinrichs ve Sam, 2012), bakım süreçlerini aksatabilir, morbidite - mortalite oranlarını artırabilir ve damgalamaya neden olabilir (Whiting et al. 2022). Ayrıca, bu durum aileler ve toplum içinde krizlere yol açabilir (İnan et al. 2018).

Ruh sağlığı profesyonelleri bu süreçte tehlikeli davranışları tanımlama ve yönetme, terapötik yöntemler kullanma (Hörberg 2018) ve sosyal politikaların geliştirilmesine katkıda bulunma gibi önemli bir role sahiptir (Hörberg ve Dahlberg 2015, Hammarström et al. 2020). Ancak şizofreni tanılı bireylerin adli değerlendirilmesi, tartışmalı ve karmaşık bir görev olmaya devam etmektedir. Ayrıca bu alanda sağlık profesyonellerine yardımcı olacak kılavuzlar sınırlıdır (Lamberti et al. 2007, Whiting et al. 2021). Mevcut kılavuzlar da şiddeti kapsamlı risk değerlendirmelerinin bir parçası olarak ele almakla birlikte, risk yönetiminde tutarsızlıklar ve boşluklar mevcuttur (Whiting et al. 2021). Dahası ruhsal hastalıklar ile şiddet arasındaki bağlantının ortaya çıkarılmasının daha fazla damgalanmaya yol açabileceği endişesi de vardır (Lok ve Dijk 2019). Oysa ruhsal hastalıklar ile şiddet suçu arasındaki ince ilişkiyi doğru ve mantıklı bir şekilde ortaya koymak, damgalanmayı azaltmanın bir yolu olabilir (Whiting ve ark. 2021).

Adli psikiyatri uygulamalarının en güncel bilimsel kanıtlara dayalı, yüksek standartlara uygun şekilde yürütülmesi zorunludur. Ancak adli psikiyatri alanındaki bilimsel kanıtlar yetersizdir. Bu durum, hem psikiyatrik hastalık hem de suç geçmişi nedeniyle iki kat damgalanan bu karmaşık hasta grubu için acilen daha kaliteli ve kapsamlı araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Völlm ve ark. 2018). Dolayısıyla şizofreni ve suç davranışı arasındaki ilişki üzerine daha fazla araştırma yapılması önemlidir. Şizofreni ve suç davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan sınırlı sayıda çalışma (Heinrichs ve Sam 2012, Hodgins ve Klein 2017, Fazel ve ark. 2018, Whiting ve ark. 2021, Whiting ve ark. 2022) özellikle şizofreni tanılı bireylerin suç özelliklerine odaklanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Hodgins ve Klein 2017). Bu bağlamda işbu çalışmanın amacı şizofreni tanılı bireylerin suç özelliklerini incelemektir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan retrospektif doküman analizi yöntemi kullanılmıştır (Bowen 2009).

Örneklem

Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı'nın resmi internet sitesinde yayımlanan şizofreni tanılı bireylerin ceza dosyaları incelenmiştir (N=426). Yargıtay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile kurulmuş yüksek mahkemelerden birisidir. Yargıtay adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.

Taramaya ilişkin belirli bir zaman sınırı yoktur. Mahkemece görülen ilgili tüm davalar incelemeye alınmıştır. Çalışmanın dahil edilme ölçütleri; (i) Davaların doğrudan şizofreni tanılı bireyi kapsamı (ii) Dosyanın ceza dairesince incelenmesi şeklinde belirlenmiştir. Dışlanma ölçütleri ise; (i) Dosyanın hukuk dairesince incelenmesi (ii) Şizofreni tanılı bireyin suçun mağduru olması (iii) Eş bir tanının olması (iv) Şizofreni tanısının henüz netleşmemiş olması (v) Suçun oluşmadığına karar verilmesi (v) Dosyanın doğrudan şizofreni tanılı bireyle ilişkili olmaması (vi) Değerlendirme sonrası bireyin şizofreni tanısının olmadığına karar verilmesi (vii) Veri sınırlılığının olması şeklindedir.

Uygulama

Bu çalışmanın insanlar ve/veya hayvanlar üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı ve açık erişime sahip ikincil veriler kullanıldığı için çalışmada etik kurul onayı alınmamıştır. Ancak çalışmanın analiz ve raporlamada sürecinde Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016) ve İnternet Araştırmaları Etik Rehberi (Franzke et al. 2021) kullanılmıştır. Araştırma verileri Temmuz 2022'de incelenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı'nın resmi internet sitesi üzerinden elde edilmiştir.

Verilerin taranması sırasında "şizofreni" Türkçe anahtar kelimesi kullanılmıştır. Toplam ceza davası sayısı 676'dır. Araştırmadan hariç tutulan dava sayısı 250'dir (şizofreni tanılı bireylerin mağdur olduğu n=91, tanı henüz netleşmemiş n=69, verisi yetersiz n=58, şizofreni olmayan n=17, şizofreni tanılı birey ile ilgili olmayan davalar n=11, suç işlenmemiş n=2, tekrarlayan davalar n=2). Buna göre, davaların 426'sı (N=426) araştırmaya dahil edilmiştir. Dosyalarda şizofreni tanılı bireylerin olduğu açıkça belirtilmesine rağmen, tanıyı kimin ve hangi yöntemle koyduğuna dair bilgi bulunmamaktadır.

Verilerin Analizi

Bowen (2009) tarafından önerilen belge analiz yöntemi üç aşamadan oluşur: (i) göz gezdirme (yüzeysel inceleme), (ii) okuma (kapsamlı inceleme) ve (iii) yorumlama. Bu yöntem, belgelerdeki anlamlı ve önemli pasajları belirlemek, verileri kategorize etmek ve temalar oluşturmak için kullanılır (Bowen 2009). Belge analiz

sonuçları failin yaşı, ihlal edilen hukuki değer, suçun türü, suçun şiddeti ve suçun mağduru olarak kategorize edildi.

Tablo 1: İncelenen şizofreni tanılı bireylerin suç özellikleri (N=426)		
	Değişkenler	n (%)
Yaş	Yetişkin	414 (97)
	Çocuk	12 (3)
Hukuki değer	Malvarlığına karşı suçlar	116 (27)
	Hürriyete karşı suçlar	98 (23)
	Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar	71 (17)
	Şerefe karşı suçlar	58 (14)
	Hayata karşı suçlar	45 (11)
	Kamu sağlığına karşı suçlar	20 (5)
	Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	17 (4)
	Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar	13 (3)
	Adliye karşı suçlar	12 (3)
	Kamu güvenine karşı suçlar	8 (2)
	Diğer suçlar	7 (2)
	Özel kanuna muhalefet +	36 (8)
Suç tipi	Malvarlığına karşı suçlar	
	Hırsızlık	79 (19)
	Mala zara verme	23 (5)
	Dolandırıcılık	14 (3)
	Yağma	9 (2)
	Hürriyete karşı suçlar	
	Tehdit	65 (15)
	İşyeri/konut dokunulmazlığı ihlali	19 (4)
	Huzur ve sükûnu bozma	11 (3)
	Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma	8 (2)
	Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar	
	Kasten yaralama	72 (17)
	Şerefe karşı suçlar	
	Hakaret	57 (13)
	Hayata karşı suçlarlar	
	Kasten öldürme	32 (8)
	Kasten öldürmeye teşebbüs	15 (4)
	Kamu sağlığına karşı suçlar	
	Uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma	11 (3)
	Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti	9 (2)
	Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	
	Cinsel istismar	10 (2)
	Cinsel taciz/saldırı	8 (2)
	Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar	
	Görevi yaptırmamak için direnme	13 (3)
	Adliye karşı suçlar	
	İftira	12 (3)
	Kamu güvenine karşı suçlar	
	Resmi/özel belgede sahtecilik	7 (2)
	Diğer suçlar	7 (2)
	Özel kanuna muhalefet+	34 (8)
Suçun şiddeti	Minimal şiddet	151 (35)
	Orta derecede şiddet	217 (51)
	Ciddi derece şiddet	58 (14)
Suçun mağduru	Yakın	29 (7)
	Yabancı	217 (51)
	Belirsiz	182 (43)

*Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

Yaş, İncelenen vakalarda şizofreni tanılı bireylerin yaş bilgisi yer almamaktadır. Bu nedenle yaş iki gruba ayrılmıştır: yetişkin ve çocuk. Hukuki değer, Hukuki değer, toplumsal yaşamın devamı için esas olan ve bu nedenle yasal düzen tarafından koruma altına alınan önemli yaşamsal değerlerdir (Dacı 2010, Krešić 2020, Koca ve ark. 2024). Bu çalışmada yer alan ceza davaları, şizofreni tanısı almış bireylerin ihlal ettikleri hukuki değerlere

göre analiz edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Söz konusu davalar; hayata karşı suçlar, vücut bütünlüğüne karşı suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, hürriyete karşı suçlar, şerefe karşı suçlar, mal varlığına karşı suçlar, kamunun sağlığına karşı suçlar, kamunun güvenine karşı suçlar, kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar, adliye karşı suçlar, özel kanunlarda düzenlenen suçlar ve diğer suçlar olarak kategorize edilmiştir (Tablo 1).

Suç tipi, Suç, toplum tarafından onaylanmayan ve kanunla düzenlenmiş cezalandırılabilir bir eylemi ifade eder (Demirbaş 2021). Her suç tipi, kanunla korunan belirli bir hukuki değeri ihlal eder. Başka bir deyişle, suç işlemek, kanunun korumayı amaçladığı hukuki değeri ihlal etmek anlamına gelir. Örneğin, cinsel saldırı ve cinsel taciz, cinsel dokunulmazlığı ihlal eder. Bu bağlamda, Türk Ceza Kanunu ve diğer özel kanunlardaki her suç tipi ayrı ayrı listelenmiştir. Bazı durumlarda, şizofreni tanılı bireylerin birden fazla suç türü işlediği görülmüştür (Tablo 1).

Suçun şiddeti, Suçun şiddetinin sınıflamasında Taylor'un geliştirdiği ölçek kullanılmıştır (Taylor 1985) (Tablo 2). Ölçek; suçu 0-4 arasında (0=Şiddet dışı, 4=Ciddi derecede şiddet) derecelendirmektedir. Bu çalışmada orta şiddet ve orta derecede ciddi şiddet birleştirilmiş ve orta derecede şiddet olarak tanımlanmıştır. Birden fazla suçun işlendiği durumlarda ise şiddeti yüksek olan suça göre sınıflama yapılmıştır. Suçun mağduru, Analiz edilen vakalardaki mağdurlar üç gruba ayrıldı; yakınıla (hem aile üyeleri hem de sosyal tanıdıklar), yabancılar ve bilinmeyen kişiler. Bazı vakalarda suçlar hem akrabalara hem de yabancılar karşı aynı anda işlenmiştir.

Tablo 2. Suç şiddet derecelendirme ölçütleri

0. Tamamen şiddet dışı
1. Minimal şiddet Sözlü saldırganlık Kullanmadan silah taşıma Kaza ile mala zarar verme
2. Orta derecede şiddet Hafif bedensel zarara neden olan eylem Zor altında seksüel suç Yaralanmaya neden olmadan suç sayılan alet kullanma Amaçlı olarak mala zarar verme
3. Orta derecede ciddi şiddet Ağır bedensel hasara neden olan eylem Mala geniş çaplı ve hayati tehlikeye neden olacak şekilde zarar verme
4. Ciddi derecede şiddet Ölüme sebebiyet verme Kurbanı gerçek hayati tehlike ve 24 saatten fazla hastanede kalma

İstatistiksel analiz

Bu çalışmada, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde frekans (sıklık) dağılımları ve yüzdesel oranlar hesaplanarak veri setinin temel özellikleri ortaya konulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların özellikleri ve hukuki değer, suç tipi, şiddeti ve mağduru gibi ana değişkenlere ilişkin dağılımlar tablolar halinde özetlenmiştir.

Bulgular

Yargıtay tarafından paylaşılan ceza dosyalarının 2010-2021 yılları arasında olduğu tespit edilmiştir. İncelenen davalardaki bireylerin %97'si yetişkinlerdir. Hukuki değer açısından bakıldığında, suçların %27'sinin mala karşı, %23'ünün hürriyete karşı ve %17'sinin beden dokunulmazlığına karşı işlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca şizofreni tanılı bireylerin %11'i hayata karşı suçlardan, %4'ü ise cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan yargılanmıştır. Araştırmada davalardaki suçlar türlerine göre de kategorize edilmiş ve şizofreni tanılı bireylerin en çok sırasıyla hırsızlık (%19), kasten yaralama (%17), tehdit (%15), hakaret (%13) suçlarını işledikleri görülmüştür. Öte yandan hastaların %12'si kasten öldürme ve öldürmeye teşebbüsten, %4'ü ise cinsel saldırı ve cinsel tacizden yargılanmaktadır. Analiz edilen vakalardaki suçların yarısından fazlası (%51) orta şiddettedir. Suçların sadece %7'si yakınlara karşı işlenmiştir (Tablo 1).

Tartışma

Ruhsal bozukluklar ile şiddet arasındaki bağlantının ortaya konulmasının, damgalanmayı daha da artırabileceğine dair bir endişe vardır (Lok ve Dijk 2019). Ancak, zihinsel hastalıklar ile şiddet içeren suçlar arasındaki ilişkinin doğru ve makul bir şekilde ortaya konması, damgalamayı azaltmanın bir yolu olabilir (Whiting et al. 2021). Ayrıca, adli psikiyatri uygulamaları, en güncel bilimsel kanıtlara dayanan yüksek

standartları takip etmelidir. Ancak genel olarak adli psikiyatri alanındaki kanıt temeli zayıftır ve bu karmaşık ve iki kat damgalanmış hasta grubunu içeren yüksek kaliteli araştırmalara acil ihtiyaç vardır (Völlm et al. 2018). Bu noktada, bu konu ruh sağlığı uzmanları, uygulayıcılar ve yasa koyucular tarafından ele alınması gereken önemli bir meseledir. Bu çalışmada Yargıtay dosyaları incelenmiş olup ve şizofreni tanılı bireylerin suç özellikleri değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede suç dosyalarının tamamına yakınının yetişkinlere ait olduğu, şizofreni tanılı bireylerin yaklaşık dörtte birinin "malvarlığına karşı suç" ve "hürriyete karşı suç" işledikleri, yaklaşık beşte birinin işledikleri suçların "hırsızlık", "kasten yaralama" ve "tehdit" olduğu, işlenen suçların çoğunlukla orta şiddet" içerdiği ve mağdurların "yabancılar" olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, suç dosyalarının tamamına yakınının yetişkinlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, şizofreninin genellikle geç ergenlik ya da erken yetişkinlik döneminde başlaması ve en sık 18- 25 yaşları arasında görülmesiyle açıklanabilir (McGrath ve ark. 2008). Bu bulguyu destekleyen bir İsveç çalışması, 18 yaşında şizofreni tanısı alan bireylerde risk faktörleriyle - okulda düşük davranış notları, polisle temas, kalabalık yaşam koşulları ve alkol kullanımı - ileride suç işleme olasılığı arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Manninen ve ark. 2010). Bu bulgular, erken dönem risk faktörlerinin yalnızca hastalığın seyrini değil, aynı zamanda suç davranışı geliştirme riskini de etkileyebileceğini göstermektedir. Bu durum, özellikle erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin ruh sağlığı uzmanları tarafından yakından izlenmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Risk faktörlerinin erken dönemde tanımlanması ve uygun müdahalelerin uygulanması, ileride suç davranışlarının önlenmesine katkı sağlayabilir.

Ceza hukukunun koruma altına aldığı hukuki değerler, toplumsal düzenin devamı açısından hayati öneme sahiptir (Dacı 2010, Krešić 2020, Koca ve ark. 2024). Toplumun temel değerlerini yansıtan bu hukuki değerler, suç teşkil eden eylemlerin söz konusu değerlere nasıl zarar verebileceğini ya da onları nasıl ihlal edebileceğini anlamada önemli bir araçtır. Bu nedenle, adaletin sağlanması ve toplumsal güvenliğin korunması açısından suçların hukuki değerlere göre sınıflandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen suçların hukuki değerler açısından incelendiği herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu eksiklikten yola çıkarak, şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen suçlar korunan hukuki değerlere göre sınıflandırılmıştır. Buna göre, en sık karşılaşılan suç türü mal varlığına karşı işlenen suçlardır. Bunu hürriyete karşı suçlar, vücut dokunulmazlığına karşı suçlar, onura karşı suçlar ve son olarak hayata karşı suçlar izlemektedir. Bu sonuçlar, şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen suçların oluşturduğu tehlikenin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, şizofreni tanılı bireylerin suç örüntülerinin değerlendirilmesi, ruh sağlığı uzmanlarına şiddet riskini yönetmede ve gerekli önlemleri almada yol gösterici olabilir (Ural ve ark. 2013). Ayrıca bu değerlendirme, ilgili bakım politikalarının geliştirilmesine de katkı sunabilir (Heinrichs ve Sam 2012).

Bu çalışma, en yaygın suç türünün hırsızlık olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak, kasten yaralama ve tehdit sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada yer almıştır. Başka bir çalışmada da bulgularımıza benzer şekilde, şizofreni tanılı bireylerin arasında en yaygın suç türlerinin kasten yaralama ve tehdit olduğu belirlenmiştir (İnan ve ark. 2018). Bir başka çalışmada ise şizofreni tanılı bireylerin grubundaki hırsızlık suç oranlarının, genel nüfusa kıyasla şiddet suçları açısından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kim 2019). Saldırganlığı azaltmak amacıyla antipsikotik ilaçların (özellikle klozapin) kullanımı önerilmektedir (Vasic ve ark. 2018, Howner ve ark. 2020). Bununla birlikte, adli psikiyatri ortamlarında şiddet riskini azaltmada farmakolojik olmayan müdahalelerin etkinliği, yöntemsel sınırlılıklar nedeniyle belirsizliğini korumaktadır. Bu alanda daha güçlü araştırma tasarımlarına sahip çalışmalara acil ihtiyaç vardır (Slamanig ve ark. 2021).

Şizofreni ile kasten öldürme suçu arasındaki ilişki, ruh sağlığı politikaları, klinik uygulamalar ve toplumun zihinsel hastalıklara yönelik algısı açısından önemli sonuçlar doğurabilecek kritik bir konudur (Sonnweber ve ark. 2024). Özellikle bu tür suçların meydana gelmesi, toplumda panik duygusunu tetikleyebilmektedir (Nielssen ve ark. 2011). Araştırmalar, şizofreni tanılı bireylerin şiddet içeren suçlar işleme riskinin genel nüfusa göre belirgin şekilde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, bazı çalışmalar bu bireylerin suç oranlarının toplumun geri kalanına kıyasla beş (Kim 2019) ile yirmi kat (Anwar ve ark. 2011, Vinokur ve ark. 2014) daha fazla olduğunu göstermektedir. Nitekim bir çalışmada, şizofreni tanılı bireylerin kasten öldürme vakalarının %10,6'sından ve kasten öldürmeye teşebbüs vakalarının %8'inden sorumlu olduğu belirlenmiştir (İnan ve ark. 2018). Mevcut araştırmada ise örneklemdeki şizofreni tanılı bireylerin %12'sinin kasten öldürme veya öldürmeye teşebbüs suçlarından yargılandığı tespit edilmiştir. Bu bulgular şizofreni tanılı bireylerin suç davranışlarının nasıl, neden ve hangi koşullarda ortaya çıktığını anlamının, hem bireysel müdahale hem de toplumsal güvenlik açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Sonnweber ve ark. 2024). Bu nedenle, etkili koruyucu stratejilerin geliştirilmesi için bu suç dinamiklerinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Öte yandan, suç davranışı nedeniyle özgürlüklerinin kısıtlanması gereken durumlarda, Avrupa Psikiyatri Derneği'nin Adli Psikiyatri Rehberi, bireylerin ruh sağlığı hizmetlerine erişimde eşitsizlik yaşamamaları

gerektiğini açıkça vurgulamaktadır. Bu kapsamda, farmakolojik ve psikolojik tedavileri, yapılandırılmış günlük programları, madde kullanımıyla ilgili müdahaleleri ve gerekli hallerde yatarak tedaviyi içeren bütüncül ve multidisipliner bir psikiyatrik bakım sunulması elzemdir. Bu tür bir yaklaşım yalnızca bireyin etkin rehabilitasyonuna değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde şiddet içeren suçların önlenmesine de katkı sağlar (Völlm ve ark. 2018).

Şizofreni ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar arasındaki ilişki mevcut literatürde net bir şekilde belirlenmemiştir (Drake ve Pathe 2004, Lam ve ark. 2023). Şizofreni tanılı bireylerin işlediği cinsel suçların genel oranı nispeten düşük olsa da, bazı çalışmalar erkek şizofreni tanılı bireylerin bu tür suçları işleme olasılığının daha yüksek olabileceğini öne sürmektedir (Drake ve Pathe 2004). Bununla birlikte, şizofreni tanılı bireyler arasında cinsel suçların sıklığının, genel nüfusa kıyasla daha düşük olduğu bildirilmiştir (Alish ve ark. 2007). Bu çalışmada suçluların cinsiyetine dair bir belirleme yapılmamış olsa da, örnekleme cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların oranının %4 olduğu tespit edilmiştir. Şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen cinsel suçların ardındaki motivasyonların daha derinlemesine anlaşılması, müdahale stratejilerinin ve risk yönetimi çabalarının önemli ölçüde geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Avrupa Psikiyatri Derneği'nin Adli Psikiyatri Rehberi, ciddi ruhsal bozukluğu olan cinsel suçlular için yapılan müdahalelere dair kanıtların zayıf olduğunu ve bu kanıtlara dayalı olarak şu anda bu grup için psikososyal müdahalelerin önerilemeyeceğini belirtmektedir. Ayrıca, bu bireyler için etkili psikolojik ve psikososyal müdahalelerin tanımlanması amacıyla acil araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadırlar (Völlm ve ark. 2018).

Bu araştırmada, şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen suçlar, şiddet seviyesi açısından değerlendirilmiş olup, suçların yarısından fazlasının (%51) orta düzeyde şiddet içerdiği bulunmuştur. Bu bulgu, İnan ve ark. (2018) tarafından yapılan bir çalışmayla paralellik göstermektedir. İnan ve ark.'nın çalışmasında, ruhsal bozukluğu olan bireylerin %83,3'ünün psikoz belirtileri sergileyerek ciddi suçlar işlediği ortaya konmuştur. Benzer şekilde, Uygur ve ark. (1992) şizofreni tanılı bireylerin %58'inin ciddi şiddet suçları işlediğini, %32'sinin ise orta düzeyde şiddet içeren suçlara karıştığını belirtmiştir. Ayrıca, Kim (2019) tarafından yapılan bir araştırma, bu bireylerin genel nüfusa göre daha ciddi suçlar işleme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. Bu bulgular, şizofreni tanılı bireyler için hem kurumsal hem de toplumsal düzeyde sürekli ve etkili bakımın kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, risk altındaki bireylerin izlenmesi, erken uyarı işaretlerinin tespiti ve suç davranışını ve mağduriyeti azaltmaya yönelik önleyici tedbirlerin uygulanması büyük önem taşımaktadır. Güvenlik önlemlerine ek olarak, tıbbi müdahaleler, psikolojik tedaviler, sosyal etkinlikler ve multidisipliner işbirliğini içeren kapsamlı bir bakım, tedavi sonuçlarını önemli ölçüde iyileştirebilir ve gelecekteki suçların olasılığını azaltabilir (Gough ve ark. 2007, Völlm ve ark. 2018).

Ruhsal sağlık sorunları olan kişilerde yabancılara yönelik saldırı oranının düşük olduğu vurgulanmıştır (Nielssen ve ark. 2011). Diğer çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir; bu çalışmalar, suçların genellikle akraba ve tanıdıklara karşı işlendiğini ortaya koymaktadır (Belli ve ark. 2010, He ve ark. 2022). Ancak bu araştırmada incelenen vakalar, diğer çalışmalardan farklı olarak mağdurların yarısından fazlasının yabancı olduğunu göstermektedir. Bu fark, vakaların önemli bir kısmında suçun mağdurunun belirsiz olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ruhsal bozukluğu olan suçlular için toplumda tedavi önerilme de (Völlm ve ark. 2018), toplumu şizofreni ve kriz yönetimi hakkında bilgilendirmek büyük önem taşımaktadır. Bu bilgilendirme, damgalayıcı olmayan bir yaklaşım ile yapılmalıdır. Aile tabanlı müdahaleler de önerilmektedir. Ayrıca, şizofreni tanısı almış bireyler için hızlı sakinleştirme uygulamalarını öğreten eğitim materyalleri geliştirilebilir (Gough ve ark. 2007). Bu bireylerin suç riskini etkili bir şekilde azaltabilmek için terapötik ortamların, multidisipliner işbirliği, hasta katılımı ve güvenlik odaklı uygulamalar gibi yapılandırılmış ve kanıta dayalı unsurları içermesi önemlidir. Ayrıca, problem çözme ve kişilerarası becerilere odaklanan grup ve bireysel terapilerin de etkili uygulamalar arasında olduğu unutulmamalıdır (Völlm ve ark. 2018).

Bu araştırmanın güçlü ve sınırlı yönleri bulunmaktadır. Güçlü yönlerinden biri, "katılımcı tepki" riskini ortadan kaldıran doküman analizi yönteminin kullanılmasıdır. Araştırmacılar ve katılımcılar şahsen karşılaşmadığı için, bu yöntem, şizofreni tanılı bireyler ile suç arasındaki ilişkiyi daha objektif bir şekilde değerlendirmeye olanak sağlamıştır. Diğer bir güçlü yönü ise şizofreni ve hukuki değer konularının araştırmacıların bilgisi dahilinde ilk kez ele alınmış olmasıdır. Bununla birlikte, araştırmanın bazı sınırlamaları da mevcuttur. İlk sınırlılık, potansiyel yanlılıktır. Araştırmacılar tarafından alınan önlemlere karşın sonuçlar yine de sosyal arzu edilirlilik yanlılığından etkilenmiş olabilir. İkinci sınırlılık, erişilebilirlik sorunudur. Türkiye'de, Yargıtay yalnızca suçlarla ilgili emsal dosyalarının paylaşılmasına izin verirken, genel suç dosyalarına dair verilere erişim mümkün değildir. Bu nedenle, genel nüfus ile şizofreni tanılı bireyler suç oranları arasında doğrudan karşılaştırma yapılamamıştır. Ayrıca, ülkeler arasındaki sağlık ve adalet sistemlerindeki farklılıkların suç oranları üzerindeki etkisi, farklı ülkelerden gelen verilerin de raporlanması gerektiğini göstermektedir. Üçüncü sınırlılık ise bu çalışmanın neden-sonuç ilişkilerini incelememesi ve yalnızca nitel bir tasarıma dayanmasıdır. Gelecek çalışmalarda, prospektif

araştırma tasarımları kullanılabilir. Ayrıca şizofreni tanılı bireyler suç oranları arasında doğrudan karşılaştırma yapılamamıştır. Ayrıca, ülkeler arasındaki sağlık ve adalet sistemlerindeki suç işleme motivasyonlarını daha iyi anlamak için, bu bireylerin suç işlemekten önce maddeler etkisi altında olup olmadıkları, tedavi alıp almadıkları ve tedavi türü (antipsikotikler, antidepresanlar vb.) gibi faktörler araştırılmalıdır. Son olarak, çalışmada incelenen vakalarda sanıklar veya paranoya ile ilgili bilgi eksikliği bulunması, suç davranışının motivasyonunu anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu detaylar, şizofreni ve suç davranışı arasındaki ilişkiyi daha iyi kavrayabilmek ve bu topluluğun damgalanmasını engellemek için önemlidir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise, veri toplama sürecinin yalnızca "şizofreni" anahtar kelimesine dayanmasıdır. Gelecek çalışmalarda, daha geniş veri toplama için alternatif anahtar kelimeler kullanılabilir.

Sonuç

Bu araştırma, suçların çoğunun mal varlığına karşı işlendiğini ve en yaygın suçun hırsızlık olduğunu ortaya koymuştur. Şizofreni tanılı bireyler tarafından işlenen suçlar orta düzeyde şiddet içermekte olup, mağdurlar genellikle yabancı kişilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, ruh sağlığı uzmanlarının, ruhsal durum değerlendirmeleri, risk analizleri, tedavi planlaması ve suça ilişkin özelliklerin incelenmesi dâhil olmak üzere, adli sürecin tüm aşamalarında aktif rol alması önerilmektedir. Ayrıca, rehabilitasyon programlarının suç türüne göre uyarlanması ve yargı mensuplarına yönelik ruh sağlığı eğitimlerinin artırılması, bu bireyler için sunulan bakımın kalitesini önemli ölçüde artırabilir. Buna ek olarak, sosyal beceri eğitimi, psikoeğitim, multidisipliner iş birliği ve toplumsal farkındalık girişimlerinin entegrasyonu, yeniden suç işlemenin önlenmesine, tedavi sonuçlarının iyileştirilmesine ve daha güvenli, damgalayıcı olmayan bir ortamın oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Bu stratejiler, hem bireysel iyileşmeyi destekler hem de ruh sağlığı uzmanları ile adli mercilere etkili eylem planları geliştirme konusunda değerli bir zemin sunar.

Kaynaklar

- Alish Y, Birger M, Manor N, Kertzman S, Zerzion M, Kotler M et al. (2007) Schizophrenia sex offenders: a clinical and epidemiological comparison study. *Int J Law Psychiatry*, 30:459-466.
- Anwar S, Långström N, Grann M, Fazel S (2011) Is arson the crime most strongly associated with psychosis?—a national case-control study of arson risk in schizophrenia and other psychoses. *Schizophr Bull*, 37:580-586.
- Belli H, Ozcetin A, Ertem U, Tuyluoğlu E, Namli M, Bayık Y et al. (2010) Perpetrators of homicide with schizophrenia: sociodemographic characteristics and clinical factors in the eastern region of Türkiye. *Compr Psychiatry*, 51:135-141.
- Bowen GA (2009) Document analysis as a qualitative research method. *Qual Res J*, 9:27-40.
- Daci J (2010) Legal principles, legal values and legal norms: are they the same or different? *Academicus Int Sci J*, 1:109-115.
- Demirbaş T (2021) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9th ed. Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Drake CR, Pathe M (2004) Understanding sexual offending in schizophrenia. *Crim Behav Ment Health*, 14:108-120.
- Fazel S, Gulati G, Linsell L, Geddes JR, Grann M (2009) Schizophrenia and violence: systematic review and meta-analysis. *PLoS Med*, 6:e1000120.
- Fazel S, Smith EN, Chang Z, Geddes JR (2018) Risk factors for interpersonal violence: an umbrella review of meta-analyses. *Br J Psychiatry*, 213:609-614.
- Franzke AS, Muis I, Schäfer MT (2021) Data ethics decision aid (deda): a dialogical framework for ethical inquiry of AI and data projects in the Netherlands. *Ethics Inf Technol*, 23:551-567.
- Gough K, Churchward S, Dorkins E, Fee J, Oxborough S, Parker J et al. (2007) Audit of the NICE Guidelines for Schizophrenia in an NHS forensic psychiatric service. *Br J Forensic Pract*, 9:28-34.
- Hammarström L, Devik SA, Hellzén O, Häggström M (2020) The path of compassion in forensic psychiatry. *Arch Psychiatr Nurs*, 34:435-441.
- He Y, Gu Y, Yu M, Li Y, Li G, Hu Z (2022) Research on interpersonal violence in schizophrenia: based on different victim types. *BMC Psychiatry*, 22:172.
- Heinrichs RW, Sam EP (2012) Schizophrenia and crime: how predictable are charges, convictions and violence? *Int J Ment Health Addict*, 10:122-131.
- Hodgins S, Klein S (2017) New clinically relevant findings about violence by people with schizophrenia. *Can J Psychiatry*, 62:86-93.
- Howner K, Andiné P, Engberg G, Ekström EH, Lindström E, Nilsson M et al. (2020) Pharmacological treatment in forensic psychiatry—a systematic review. *Front Psychiatry*, 10:963.
- Hörberg U (2018) The art of understanding in forensic psychiatric care—From a caring science perspective based on a lifeworld approach. *Issues Ment Health Nurs*, 39:802-809.
- Hörberg U, Dahlberg K (2015) Caring potentials in the shadows of power, correction, and discipline—Forensic psychiatric care in the light of the work of Michel Foucault. *Int J Qual Stud Health Well-being*, 10:28703.

- İnan S, Yıldızhan E, Öncü F (2018) The disease history, sociodemographics, and criminal features of the homicidal forensic psychiatric patients. *Türk Psikiyatri Derg*, 29:258-268.
- Kim AM (2019) Crimes by people with schizophrenia in Korea: comparison with the general population. *BMC Psychiatry*, 19:377.
- Koca M, Üzülmüş İ (2024) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. ed. Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Krešić M (2020) About non-positivist perspective on legal values in international law. *Bratislava Law Rev*, 4:31-48.
- Lam AA, Penney SR, Simpson AI (2023) Serious mental illness and sexual offending in forensic psychiatric patients. *Sex Abuse*, 35:103-126.
- Lamberti JS (2007) Understanding and preventing criminal recidivism among adults with psychotic disorders. *Psychiatr Serv*, 58:773-781.
- Lok P, Dijk S (2019) Violence and mental illness: five minutes with...Seena Fazel. *BMJ*, 366:l5199.
- Eriksson Å, Romelsjö A, Stenbacka M, Tengström A (2011) Early risk factors for criminal offending in schizophrenia: a 35-year longitudinal cohort study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 46:925-932.
- McGrath J, Saha S, Chant D, Welham J (2008) Schizophrenia: a concise overview of incidence, prevalence, and mortality. *Epidemiol Rev*, 30:67-76.
- Nielssen O, Bourget D, Laajasalo T, Liem M, Labelle A, Häkkinen-Nyholm H et al. (2011) Homicide of strangers by people with a psychotic illness. *Schizophr Bull*, 37:572-579.
- Silverstein SM, Del Pozzo J, Roché M, Boyle D, Miskimen T (2015) Schizophrenia and violence: realities and recommendations. *Crime Psychol Rev*, 1:21-42.
- Slamanig R, Reisegger A, Winkler H, De Girolamo G, Carrà G, Crocamo C et al. (2021) A systematic review of non-pharmacological strategies to reduce the risk of violence in patients with schizophrenia spectrum disorders in forensic settings. *Front Psychiatry*, 12:618860.
- Sonnweber M, Lau S, Kirchbner J (2024) Exploring characteristics of homicide offenders with schizophrenia spectrum disorders via machine learning. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 68:713-732.
- Taylor PJ (1985) Motives for offending among violent and psychotic men. *Br J Psychiatry*, 147:491-498.
- Ural C, Öncü F, Belli H, Soysal H (2013) Violent behavior variables among patients with schizophrenia under forensic psychiatric process: a case-control study. *Türk Psikiyatri Derg*, 24:17-24.
- Uygur N, Işıklı M, Ögel K, Çeliker AR (1992) Suç işlemiş şizofrenlerin demografik özellikleri ve suç profili. *Düşünen Adam*, 5:5-9.
- Vasic N, Segmiller F, Rees F, Jäger M, Becker T, Ormanns N et al. (2018) Psychopharmacologic treatment of in-patients with schizophrenia: comparing forensic and general psychiatry. *J Forens Psychiatry Psychol*, 29:1-15.
- Vinokur D, Levine S, Roe D, Krivoy A, Fischel T (2014) Age of onset group characteristics in forensic patients with schizophrenia. *Eur Psychiatry*, 29:149-152.
- Völlm BA, Clarke M, Herrando VT, Seppänen AO, Gosek P, Heitzman J et al. (2018) European psychiatric association (epa) guidance on forensic psychiatry: evidence based assessment and treatment of mentally disordered offenders. *Eur Psychiatry*, 51:58-73.
- Whiting D, Gulati G, Geddes JR, Fazel S (2022) Association of schizophrenia spectrum disorders and violence perpetration in adults and adolescents from 15 countries: a systematic review and meta-analysis. *JAMA Psychiatry*, 79:120-132.
- Whiting D, Lichtenstein P, Fazel S (2021) Violence and mental disorders: a structured review of associations by individual diagnoses, risk factors, and risk assessment. *Lancet Psychiatry*, 8:150-161.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.